

Алімпіяда па беларускай
мове ў Польшчы

Кафедра беларусістыкі
Варшаўскага ўніверсітэта
вул. Добра 55
00-312 Варшава

OLIMPIADA JĘZYKA BIAŁORUSKIEGO
W POLSCE

Katedra Białorutenistyki
Uniwersytetu Warszawskiego
ul. Dobra 55
00-312 Warszawa

PROGRAM XXX EDYCJI OLIMPIADY JĘZYKA BIAŁORUSKIEGO

PROGRAM XXX EDYCJI OLIMPIADY JĘZYKA BIAŁORUSKIEGO

Tematem przewodnim XXX edycji Olimpiady Języka Białoruskiego jest ***Życie i twórczość Uladzimira Arloua***.

Zawody I stopnia – eliminacje szkolne

Egzaminy zawodów I stopnia przygotowywane są przez nauczycieli prowadzących lekcje języka białoruskiego w szkołach w konsultacji z Komitetem Głównym Olimpiady Języka Białoruskiego.

➤ Tematyka egzaminu pisemnego:

Pisemny egzamin zawodów szkolnych ma formę wypracowania. Poziom zadań powinien wykraczać poza podstawę programową szkół ponadgimnazjalnych.

Pytania egzaminacyjne powinny uwzględniać następujące problemy:

- ✓ Życie i twórczość Uladzimira Arloua;
- ✓ Użytkowa znajomość języka białoruskiego (poprawność stylistyczna, umiejętność prawidłowego reagowania w określonych sytuacjach, poprawność ortograficzna, znajomość słownictwa z zakresu życia codziennego i terminologii literaturoznawczej, umiejętność prawidłowego konstruowania dłuższej wypowiedzi pisemnej, znajomość podstawowych struktur gramatycznych).

➤ Tematyka egzaminu ustnego:

Egzamin ustny sprawdza umiejętność wypowiedzi ucznia na temat przeczytanych lektur szkolnych oraz pozaprogramowych. Jako lektury pozaprogramowe mogą być traktowane pozycje beletrystyczne, naukowe i publicystyczne, dotyczące Białorusi lub polsko-białoruskich związków literackich i historyczno-kulturowych. Przy ocenianiu wypowiedzi pod uwagę brana jest znajomość kontekstów literackich oraz realioznawczych, umiejętność konstruowania spójnej wypowiedzi krytycznej, i wyciągania wniosków oraz poprawność językowa.

Zawody II stopnia – eliminacje okręgowe

➤ Tematyka egzaminu pisemnego:

Podczas egzaminu pisemnego uczniowie piszą tłumaczenie na język polski, wypracowanie oraz test gramatyczny.

Tematyka wypracowania obejmuje zagadnienia dotyczące życia i twórczości Uładzimira Arloua oraz polsko-białoruskich związków literackich i kulturowych, w tym twórczości „Białowieżan”. Zadanie ucznia polega na przeprowadzeniu analizy i interpretacji jednego z trzech zaproponowanych utworów literackich.

Przy ocenianiu pracy pisemnej pod uwagę bierze się przede wszystkim: zakres wiedzy nabytej w szkole oraz w trakcie pracy samodzielnej, umiejętność logicznego i poprawnego konstruowania wypowiedzi pisemnej, wprowadzanie kontekstów literackich i historyczno-kulturowych, umiejętność wyciągania wniosków, poprawność leksykalno-stylistyczną, gramatyczną i ortograficzną.

Test gramatyczny obejmuje zagadnienia ortograficzne, fonetyczne, morfologiczne, leksykalne, składniowe i stylistyczne sprawdzające poprawność budowy konstrukcji gramatycznych oraz szyk wyrazów w zdaniu.

Przy ocenianiu tłumaczenia punktowane są przede wszystkim poprawność leksykalno-stylistyczna, gramatyczna i ortograficzna oraz umiejętności translacyjne ucznia.

➤ Tematyka egzaminu ustnego:

Egzamin ustny obejmuje samodzielną wypowiedź (5-10 minut) na jeden z wylosowanych tematów. Uczestnik losuje zestaw dwóch pytań, z których wybiera jeden temat do szczegółowego omówienia.

Problematyka pytań egzaminacyjnych obejmuje zagadnienia związane z:

- historią literatury białoruskiej (ujęte w programie nauczania oraz wykraczające poza jego zakres, dotyczące periodyzacji literatury białoruskiej, życia i twórczości pisarzy białoruskich, interpretacji utworów i ich powiązań z historią oraz życiem autora);
- percepcją kultury białoruskiej w Polsce (ze szczególnym uwzględnieniem polsko-białoruskich związków literackich i kulturowych);
- życiem mniejszości białoruskiej w Polsce (zwyczaje i obrzędy, organizacje społeczne i kulturalne, szkolnictwo);

Podczas oceniania wypowiedzi ustnych pod uwagę bierze się przede wszystkim: zakres wiedzy nabytej w szkole oraz w trakcie pracy samodzielnej, umiejętność logicznego i poprawnego konstruowania wypowiedzi ustnej, wprowadzanie kontekstów literackich i historyczno-kulturowych, rozumienie specyfiki omawianego tematu, umiejętność selekcjonowania posiadanych wiadomości oraz wyciągania wniosków, poprawność leksykalno-stylistyczną, formę wypowiedzi.

Zestaw przykładowych pytań na egzamin ustny zawodów okręgowych:

1. Летапісы і хронікі ў Вялікім Княстве Літоўскім (*Пахвала вялікаму князю Вітаўту, Летапісная аповесць пра Грунвальдскую бітву, Хроніка Быхаўца*).
2. Аповесць пра жыццё святой Еўфрасінні як твор агіяграфічнай (жыццйнай) літаратуры.
3. Францішак Скарына: этапы жыцця і дзейнасці (*Прадмова да ўсёй Бібліі, Прадмова да Псалтыра, Прадмова да кнігі Юдзиф*).
4. *Песня пра зубра Мікалая Гусоўскага*.
5. Палемічныя творы XVI–XVII стагоддзяў (*Трэнас, Прамова Мялешкі, Ліст да Абуховіча*).
6. Жыццё і творчасць Яна Баршчэўскага (*Бунт хлопаў, апавяданне Белая Сарока з кнігі Шляхціц Завальня, або Беларусь у фантастычных апавяданнях*).
7. Жыццё і творчасць Яна Чачота (вершы *На прыезд Адама Міцкевіча, Pole, поле шырокае*).
8. Галоўныя этапы жыцця і дзейнасці Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча (вершаване апавяданне *Гапон*, камедыя *Пінская шляхта*).
9. Беларуская ананімная літаратура (паэма *Тарас на Парнасе*).
10. Публіцыстыка Кастуся Каліноўскага (*Мужыцкая праўда, Письмы з-пад шыбеніцы*).
11. Галоўныя этапы жыцця і дзейнасці Францішка Багушэвіча (*Прадмова да зборніка Дудка Беларуская, вершы Ахвяра, Хмаркі, паэма Кепска будзе, апавяданне Тралалёначка*).
12. Жыццё і творчасць Янкі Купалы (эсэ *Незалежнасць*).
13. Паэзія Янкі Купалы (*Мужык, Ворагам беларушчыны, Явар і каліна, Прарок*).
14. Рамантычныя паэмы Янкі Купалы (*Курган, Магіла льва*).
15. Сцэнічныя творы Янкі Купалы (*Паўлінка, Раскіданае гняздо, Тутэйшыя*).

16. Жыццё і творчасць Цёткі (вершы *Мора, Вясковым кабетам, апавяданне Навагодні ліст*).
17. Жыццё і творчасць Максіма Багдановіча (*Пагоня, Паміж пяскоў Егіпецкай зямлі, Слуцкія ткачыхі, Кніга, Завіруха, Па-над белым пухам вішняў, Перапісчык, Апокрыф, Апавяданне аб іконніку і залатару*).
18. Жыццё і творчасць Максіма Гарэцкага (*Рускі, Стары прафесар, Памылка*).
19. Характарыстыка жыцця і творчасці Якуба Коласа (паэма *Новая зямля, апавяданні Нёманаў дар, Адзінокае дрэва*).
20. Жыццё і творчасць Івана Мележа (*Людзі на балоце*).
21. Жыццё і творчасць Васіля Быкава (*Аблава, На Чорных лядах, Калі хочацца жыць, Сцяна*).
22. Жыццё і творчасць Уладзіміра Караткевіча (*Быў. Ёсць. Буду; На Беларусі Бог жыве; Дзікае паляванне караля Стаха*).
23. Творчасць Алеся Барскага (*Твой твар, Селянін, як тварэц, Мая паэзія – мой абавязак, У тваім каханні я не бачу болю*).
24. Творчасць Сакрата Яновіча (*Элегія пакінутага гнязда, Прыехаў, Роднае, Прыгожай, Гасцінец, кніга *Białoruś, Białoruś**).
25. Творчасць Яна Чыквіна (*Партрэт з памяці, Пераплаўленае ў паэзію, Паэт на чужыне, Крык начны савы, А дом наш недзе*).
26. Творчасць Надзеі Артымовіч (*З нашых сэрцаў будзем ткаць, ...ікона лістападаўскі снег, Ёсць тое, ...паэты паміраюць тады, Нерухома стаяць, На небасхіле*).

Zawody III stopnia – eliminacje centralne

➤ Tematyka egzaminu pisemnego:

Podczas egzaminu pisemnego uczniowie piszą tłumaczenie na język białoruski, wypracowanie oraz test gramatyczny.

Tematyka wypracowania obejmuje zagadnienia dotyczące życia i twórczości Uładzimira Arloua oraz polsko-białoruskich związków literackich i kulturowych, w tym twórczości „Białowieżan”. Zadanie ucznia polega na przeprowadzeniu analizy i interpretacji jednego z trzech zaproponowanych utworów literackich.

Przy ocenianiu pracy pisemnej pod uwagę bierze się przede wszystkim: zakres wiedzy nabytej w szkole oraz w trakcie pracy samodzielnej, umiejętność logicznego i poprawnego konstruowania wypowiedzi pisemnej, wprowadzanie

kontekstów literackich i historyczno-kulturowych, umiejętność wyciągania wniosków, poprawność leksykalno-stylistyczną, gramatyczną i ortograficzną.

Test gramatyczny obejmuje zagadnienia ortograficzne, fonetyczne, morfologiczne, leksykalne, składniowe i stylistyczne sprawdzające poprawność budowy konstrukcji gramatycznych oraz szyk wyrazów w zdaniu. Sprawdzane jest również rozumienie znaczeń stałych związków frazeologicznych (idiomów) oraz porzekadeł i przysłów. Obowiązkowym elementem testu jest tłumaczenie tekstu polskiego na język białoruski.

Przy ocenianiu tłumaczenia punktowane są przede wszystkim poprawność leksykalno-stylistyczna, gramatyczna i ortograficzna oraz umiejętności translacyjne ucznia.

➤ Tematyka egzaminu ustnego:

Egzamin ustny obejmuje samodzielną wypowiedź (5-10 minut) na jeden z wylosowanych tematów. Uczestnik losuje zestaw dwóch pytań, z których wybiera jeden temat do szczegółowego omówienia.

Problematyka pytań egzaminacyjnych obejmuje zagadnienia związane z:

- historią literatury białoruskiej (ujęte w programie nauczania oraz wykraczające poza jego zakres, dotyczące periodyzacji literatury białoruskiej, życia i twórczości pisarzy białoruskich, interpretacji utworów, ich powiązań z historią i życiem autora);
- przekładami literatury białoruskiej na język polski;
- percepcją kultury białoruskiej w Polsce (ze szczególnym uwzględnieniem polsko-białoruskich związków literackich i historyczno-kulturowych);
- życiem mniejszości białoruskiej w Polsce (zwyczaje i obrzędy, organizacje społeczne i kulturalne, szkolnictwo).

Podczas oceniania wypowiedzi ustnych pod uwagę bierze się przede wszystkim: zakres wiedzy nabytej w szkole oraz w trakcie pracy samodzielnej, umiejętność logicznego i poprawnego konstruowania wypowiedzi ustnej, wprowadzanie kontekstów literackich i historyczno-kulturowych, rozumienie specyfiki omawianego tematu, umiejętność analitycznego i syntetycznego myślenia oraz wyciągania wniosków, poprawność leksykalno-stylistyczną i formę wypowiedzi.

Zestaw przykładowych pytań na egzamin ustny zawodów centralnych:

1. Праблема чалавечага шчасця і сэнсу жыцця ў беларускай літаратуры. Паразважай на аснове выбраных твораў беларускай літаратуры.
2. Тэма радзімы ў творчасці беларускіх пісьменнікаў. Паразважай на аснове выбраных твораў беларускай літаратуры.
3. Аўтабіяграфічнасць у беларускай літаратуры. Паразважай на аснове творчасці выбраных пісьменнікаў.
4. Вобраз жанчыны-маці ў беларускай літаратуры. Паразважай на аснове творчасці выбраных пісьменнікаў.
5. Тэма гістарычнага мінулага Беларусі ў беларускай прозе.
6. Рэалізм як мастацкі напрамак у беларускай літаратуры. Разгледзь на прыкладах.
7. Вобраз інтэлігента ў беларускай літаратуры. Паразважай на аснове выбраных твораў.
8. Вобраз народнага песняра-прарока ў беларускай літаратуры. Паразважай на аснове выбраных твораў.
9. Высакароднасць герояў у творах беларускай літаратуры. Паразважай, выкарыстоўваючы вядомыя творы.
10. Тэма кахання ў беларускай літаратуры. Паразважай на аснове выбраных твораў.
11. Селянін як герой беларускай літаратуры. Паразважай на аснове выбраных твораў.
12. Трагедыі беларускага народу часоў СССР. Прадстаў іх, выкарыстоўваючы выбраныя творы.
13. Канфлікт пакаленняў у беларускай літаратуры. Паразважай, выкарыстоўваючы творы розных перыядаў.
14. Народныя абрады і вераванні ў літаратуры. Прадстаў іх, выкарыстоўваючы выбраныя творы.
15. Чарнобыльская тэма ў беларускай літаратуры. Раскрый праблему, выкарыстоўваючы вядомыя творы.
16. Уплыў гістарычных умоў на развіццё беларускай літаратуры. Ахарактарызуй на прыкладзе пісьменнікаў розных эпох.
17. Францішак Скарына – прадстаўнік беларускай культуры эпохі Адраджэння. Раскрый яго заслугі.
18. Польшка-беларускія пісьменнікі XIX стагоддзя і іх уклад у развіццё беларускай культуры і літаратуры. Паразважай на аснове выбраных твораў.
19. Роля „Нашай нівы” ў абароне беларускай нацыянальнай мовы і культуры.
20. Тэма паэта і паэзіі ў творчасці беларускіх пісьменнікаў.

21. *Тутэйшыя* ў аднаіменнай трагікамедыі Янкі Купалы.
22. Паэма *Новая зямля* Якуба Коласа як энцыклапедыя жыцця беларускага сялянства канца XIX – пачатку XX ст.
23. Тэма радзімы ў паэзіі беларускай эміграцыі. Раскрыў яе на падставе твораў двух паэтаў-эмігрантаў.
24. Характарыстыка беларускага літаратурнага руху ў Польшчы.
25. Літаратурная спадчына паэтаў-белавежцаў. Прааналізуй творчасць выбраных прадстаўнікоў Беларускага літаратурнага аб'яднання „Белавежа”.
26. Вайна ў творчасці Васіля Быкава на аснове выбраных твораў.
27. Трагізм эпохі сталінізму ў творчасці Васіля Быкава.
28. „Быкаўскі герой”. Ахарактарызуй на падставе выбраных твораў.
29. Гісторыя Беларусі ў творчасці Уладзіміра Караткевіча.
30. Беларуская вёска пачатку XX стагоддзя. Ахарактарызуй на аснове двух выбраных твораў.
31. Разнастайнасць тэм у творчасці белавежцаў.

Sugerowane lektury:

1. Аляхновіч Ф., *У кіпцюрох ГПУ*, Мастацкая літаратура, Мінск 1994.
2. Арочка М., *Максім Танк. Жыццё ў паэзіі*, Мінск 1984.
3. Арсеннева Н., *Між берагамі*, Беларускі інстытут навукі і мастацтва, Нью-Ёрк–Таронта 1979.
4. Арсеннева Н., *Яшчэ адна вясна: выбраныя вершы*, Мастацкая літаратура, Мінск 1996.
5. Багдановіч І., *Янка Купала і рамантызм*, Навука і тэхніка, Мінск 1989.
6. Багдановіч М., *Вянок*, Мастацкая літаратура, Мінск 2005.
7. Багдановіч М., *Поўны збор твораў*, т. 2, Белорусская наука, Мінск 2001.
8. Багушэвіч Ф., *Творы*, Мастацкая літаратура, Мінск 1998.
9. Барскі А., *Блізкасць далёкага*, GP BGKT, Białystok 1983.
10. Барскі А., *Жнівень слоў*, GP BGKT, Białystok 1967.
11. Баршчэўскі А., *Беларуская эміграцыйная пісьмовасць*, ч. 1, Katedra Filologii Białoruskiej WLSiWF UW, Warszawa 2004.
12. Баршчэўскі Л., Васючэнка П., Тычына М., *Беларуская літаратура і свет*, Радыёла-плюс, Мінск 2006.
13. Баршчэўскі Я., *Шляхціц Завальня, або Беларусь у фантастычных апавяданнях*, Мастацкая літаратура, Мінск 1990.
14. *БЕЛАРУСКІЯ ПІСЬМЕННІКІ ў Польшчы: другая палова XX стагоддзя*, Беларускі кнігазбор, Мінск 2000.

15. БЕЛЬСКИ А.І., *Беларуская літаратура XX стагоддзя. Гісторыя і сучаснасць*, Аверсев, Мінск 2005.
16. БУГАЁЎ Д., *Праўда і мужнасць таленту: выбранае. Кніга пра Васіля Быкава*, Мастацкая літаратура, Мінск 1995.
17. БЫКАЎ В., *Аповесці*, Мастацкая літаратура, Мінск 1980.
18. БЫКАЎ В., *Знак бяды*, Мастацкая літаратура, Мінск 1999.
19. БЫКАЎ В., *Крыжовы шлях*, Гронка, Мінск 1998.
20. БЫКАЎ В., *Сотнікаў, Абеліск: аповесці*, Мастацкая літаратура, Мінск 1972.
21. ГАРЭЦКІ М., *Збор твораў у чатырох тамах*, Мінск 1984–1986.
22. ГАРЭЦКІ М., *Прысады жыцця*, Мінск 2003.
23. ГАРЭЦКІ М., *Успаміны, артыкулы, дакументы*, Мінск 1984.
24. ГЕНІЮШ Л., *Сповідзь*, Мастацкая літаратура, Мінск 1993.
25. *Гісторыя беларускай літаратуры XX стагоддзя ў чатырох тамах*, т. 1–4, Беларуская навука, Мінск 1999–2003.
26. ДУНІН-МАРЦІНКЕВІЧ В., *Збор твораў у 2 тамах*, Мінск 2008.
27. ЗАЛОСКА Ю., *Дыялёгі з Васілём Быкавым: інтэрв’ю, эсэ*, Мастацкая літаратура, Мінск 1995.
28. КАЛУБОВІЧ Я., *На крыжовай дарозе. Творы з эміграцыі*, Бацькаўшчына, Мінск 1994.
29. КАРАТКЕВІЧ У., *Быў. Ёсць. Буду*, Мастацкая літаратура, Мінск 2000.
30. КАРАТКЕВІЧ У., *Збор твораў у васьмі тамах*, Мастацкая літаратура, Мінск 1990.
31. КАРАТКЕВІЧ У., *Зямля пад белымі крыламі*, Мастацкая літаратура, Мінск 1977.
32. КАРАТКЕВІЧ У., *Каласы пад сярпом тваім*, Беллітфонд, Мінск 2000.
33. КІПЕЛЬ Я., *Эпізоды*, Выдавецтва газеты „Беларус”, 1998.
34. КОЛАС Я., *Мой родны кут... паэзія*, Мастацкая літаратура, Мінск 2000.
35. КОЛАС Я., *Новая зямля*, Беларускі фонд культуры, Мінск 2002.
36. КОЛАС Я., *Сымон-музыка*, БелАК, Мінск 2002.
37. КУПАЛА Я., *Драматычныя творы: паэмы, п’есы*, Навука і тэхніка, Мінск 1975.
38. КУПАЛА Я., *Жыве Беларусь*, Мастацкая літаратура, 1993.
39. КУПАЛА Я., *Спадчына*, Мастацкая літаратура, Мінск 1992.
40. ЛАЗАРУК М.А., СЕМЯНОВІЧ А.А. (рэд.), *Гісторыя беларускай літаратуры XIX – пачатак XX ст.*, Вышэйшая школа, Мінск 1998.
41. ЛАЗАРУК М.А., СЕМЯНОВІЧ А.А. (рэд.), *Гісторыя беларускай літаратуры XX стагоддзе (20–50-я гады)*, Вышэйшая школа, Мінск 2000.
42. ЛОЙКА А.А., *Старабеларуская літаратура*, Вышэйшая школа, Мінск 2001.
43. ЛОЙКА А.А., *Беларуская паэзія пачатку XX стагоддзя*, Выдавецтва БДУ, Мінск 1972.
44. *Ля чужых берагоў. Альманах твораў беларускіх эміграцыйных паэтаў і пісьменнікаў*, Выдавецтва „Бацькаўшчыны”, Мюнхэн 1955.

45. МАКСІМОВІЧ В.А., *Беларуская літаратура першай трэці ХХ стагоддзя*, Беларуская навука, Мінск 2006.
46. МЕЛЕЖ І., *Людзі на балоце*, Мастацкая літаратура, Мінск 2002.
47. МІШЧАНЧУК М.І., ШПАКОЎСКИ І.С., *Беларуская літаратура ХХ ст.*, Вышэйшая школа, Мінск 2001.
48. НАВУМЕНКА І., *Якуб Колас: нарыс жыцця і творчасці*, Народная асвета, Мінск 2003.
49. НАВУМЧЫК С. (рэд.), *Быкаў на свабодзе*, Радыё Свабода, Вашынгтон 2004.
50. САВІК Л., *Пакліканья: літаратура беларускага замежжа*, Тэхналогія, Мінск 2001.
51. САЧАНКА Б., *Туга па радзіме: паэзія беларускай эміграцыі*, Мастацкая літаратура, Мінск 1992.
52. СКАРЫНА Ф., *Творы*, Навука і тэхніка, Мінск 1990.
53. ТАНК М., *Збор твораў у шасці тамах*, Мастацкая літаратура, Мінск 1978–1991.
54. ТАНК М., *Лісткі календара*, Беларусь, Мінск 1970.
55. ТАНК М., *Мне пару крыл дало юнацтва. Выбраная лірыка*, укладанне В. Рагойшы, (Серыя: *Беларуская Паэзія ХХ стагоддзя*), Мастацкая літаратура, Мінск 2003.
56. ТВАРАНОВІЧ Г., *Старабеларуская літаратура XI–XVIII ст.ст.: хрэстаматыя*, Wydawnictwa Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2004.
57. ЧАЧОТ Я., *Выбраныя творы*, Беларускі кнігазбор, Мінск 1996.
58. ЧЫКВІН Я., *Змена пяску*, Prymat, Białystok 2008.
59. ШАПРАН С., *Васіль Быкаў. Гісторыя жыцця ў дакументах, публікацыях, успамінах, лістах (кн. 1 і 2)*, Згуртаванне Беларусаў Свету Бацькаўшчына, Мінск – Гародня 2009.